

Utbildningsdepartementet

Ert tjänsteställe, handläggare

Ert datum

Er beteckning

Vårt tjänsteställe, handläggare

Vårt föregående datum

Vår föregående dnr

Ledamoten Gunnar Karlson
gunnar@karlsonkonsult.se

**Yttrande över betänkandet av Rymdlagsutredningen, En ny rymdlag.
SOU 2021:81
(U2021/04610)**

Kungl. Krigsvetenskapsakademien (KKrVA) har inbjudits att yttra sig över rubricerad utredning. Härmed överlämnas som svar på remissen ett yttrande som utarbetats av en arbetsgrupp inom Akademien.

Beslut i detta ärende har fattats av akademiens presidium.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis ställer sig Akademien bakom utredningens förslag och anser det angeläget att en ny rymdlag med tillhörande förordning kan träda i kraft den 1 januari 2023. Akademien konstaterar att det finns några frågeställningar som utredningen helt logiskt utgående från sitt uppdrag har valt att avstå från att värdera men som är av sådan betydelse att de bör utredas på annat sätt. Några sådana förslag nämns nedan.

Akademien begränsar huvudsakligen sina kommentarer till frågor som hänger samman med totalförsvaret och Sveriges säkerhet. Förslagen till text i lag och förordning kommenteras bara i några få fall. Remissvaret följer i sin disposition betänkandets struktur.

Betänkandets struktur

Författningsförslag

I lagförslaget, 4 kap 1§ anges att skada ska ersättas ”på jorden eller på luftfartyg”. Det förefaller rimligt att även skada på rymdföremål ska ersättas.

I förordningsförslaget 10§ punkt 3 förefaller det rimligt att ersätta ordet ”dag” med det mera precisa ”tidpunkt”.

I punkt 4 i samma paragraf står ”parametrar för omloppsbanan”. Eftersom det i framtiden kan komma att ske uppskjutningar direkt mot till exempel Månen vore ett bredare begrepp än ”omloppsbanan” eftersträvansvärt.

Utredningens uppdrag och arbete

Akademien har inga kommentarer till detta avsnitt i utredningen.

Rymdverksamhet

Akademien har inga kommentarer till detta avsnitt i utredningen.

Regleringen på rymdområdet

Akademien har inga kommentarer till detta avsnitt i utredningen.

En ny lag om rymdverksamhet

Utredningen beskriver lagens syfte på följande sätt:

”Den nya lagens syfte ska vara att främja svensk rymdverksamhet för att stärka forskning, utveckling och industrins innovations- och konkurrenskraft samt för att tillgodose samhällets behov av rymdrelaterad kunskap och teknik. Lagens syfte ska också vara att säkerställa Sveriges säkerhet och andra utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen.”

Denna formulering av syftet riskerar att läsas som att syftena i den första meningen är överordnade och att syftena i andra meningen är underordnade. En sådan tolkning vore enligt Akademiens uppfattning olycklig, eftersom rymdfrågorna får allt större vikt i utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska sammanhang.

Akademiens föreslår att följande formulering ersätter den som framgår av utredningen:

”Den nya lagens syfte ska vara att främja svensk rymdverksamhet för att stärka forskning, utveckling och industrins innovations- och konkurrenskraft, att tillgodose samhällets behov av rymdrelaterad kunskap och teknik och att säkerställa Sveriges säkerhet och andra utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen.”

Den nya lagens tillämpningsområde

6.5.1 *Annan verksamhet i rymden.* Här bör det tydliggöras att placerandet av satelliter i så kallade "graveyard orbits" omfattas av rymdlagen och är tillståndspliktig. Placerandet av satelliter till "graveyard orbits" kan annars lätt hamna utanför kategorierna manövrering och återföring av rymdföremål.¹ (detta nämns i 11.4.2 och bör därför även anges i 6.5.1)

Akademien förstår utredningens argument för att mottagande av signaler från rymden inte ska omfattas av lagen och noterar att utredningen föreslår att frågan om huruvida sådan verksamhet omfattas av tillståndsplikt får ses över i särskild ordning. Akademien anser att en sådan översyn bör ske nu och att det faktum att Säkerhetspolisen anser att frågan är angelägen är ett gott argument för detta. Det faktum att främmande makt eller dess svenska ombud kan ta emot signaler från rymden på svenskt territorium i avsikt att skada Sveriges säkerhet eller säkerheten för länder som Sverige samarbetar med är ett starkt argument för en sådan översyn. Rimligen skulle en sådan översyn leda till att mottagning av signaler från rymden bara behöver omfattas av tillståndsplikt i särskilda fall.

Tillstånd för rymdverksamhet

Akademien tillstyrker utredningens förslag avseende tillstånd för rymdverksamhet. Såväl vilken verksamhet som ska omfattas av tillståndsplikt som tillståndsförfarande, tillståndstyper, villkor för tillstånd och överlåtelse av verksamhet ter sig väl motiverade. Akademien ställer sig bakom förslaget att undantag från tillståndsplikt bör gälla för vissa statliga aktörer, framför allt Försvarsmakten och andra myndigheter under försvarsdepartementet. Att sådan verksamhet anmäls till regeringen och att regeringen hålls underrättad om densamma förefaller rimligt.

Akademien tillstyrker också förslaget att Rymdstyrelsen bör vara tillståndsgivande myndighet, liksom förslaget att Rymdstyrelsen ska samråda med Försvarsmakten, Säkerhetspolisen och Inspektionen för strategiska produkter i tillståndsärenden. Dessa myndigheters kunskaper och kompetens kommer att bidra till ett bättre

¹ En **begravningsbana** (från engelskans *Graveyard orbit*) är en omlopps bana kring jorden i vilken vissa satelliter placeras när de inte längre används.

Den geostationära banan är unik och eftertraktad. Med tiden riskerar antalet satelliter i denna bana att bli så stort att inbördes kollisioner gör banan oanvändbar. Några av de främsta rymdorganisationerna i världen har därför kommit överens om att geostationära satelliter som närmar sig slutet på sin tjänstgöring skall placeras strax utanför geostationär bana, så att de inte längre utgör ett hot för satelliter i drift. De tillåtna banorna kallas begravningsbanor och används när hastighetsförändringen för att nå jordatmosfären är för stor. Att skicka ned en satellit från geostationär omlopps bana kräver en hastighetsförändring delta-v på omkring 1500 m/s, men att skicka upp satelliten till begravningsbana kräver ett delta-v på bara omkring 11 m/s.^[2]

För satelliter i låg omlopps bana är det inte aktuellt med begravningsbanor. För dessa utgör i stället jordatmosfären den naturliga begravningsplatsen.

underlag för beslut i tillståndsfrågor. Oaktat samrådsförfarandet anser Akademien att det kan finnas goda skäl att också förstärka Rymdstyrelsens kapacitet och kompetens. Att ställa rätt frågor till tillsynsmyndigheterna och att analysera och beakta deras information kräver sakkunskap. Att genom höjda anslag förstärka kompetensen i utrikes-, säkerhets- och försvarsfrågor vid Rymdstyrelsen, som idag är en i förhållande till vikten av dess ansvarsområde liten myndighet, ter sig som en god investering i svensk rymdförmåga och säkerhet.

Registrering av rymdföremål

Akademien delar utredningens förslag och förslår att det också bör införas uppgifter om förväntad teknisk livslängd och metod för avveckling i registret för rymdföremål.

Tillsyn

Akademien tillstyrker utredningens förslag avseende tillsyn. Att ge tillsynsuppgiften till Rymdstyrelsen är väl motiverat. Utökade resurser vid Rymdstyrelsen för att kunna sköta tillsynsuppgiften ter sig som en självklarhet. Att tillsynsmyndigheten ska få begära upplysningar och handlingar och få erforderligt tillträde ter sig naturligt. Möjligheten till förelägganden och vite, liksom möjligheten att varna, anmärka och vid behov återkalla och ändra tillstånd torde vara nödvändig för att ge staten tillräckliga möjligheter att genomdriva de villkor som är förknippade med tillstånden.

Förslaget att Försvarsmakten, Säkerhetspolisen och inspektionen för strategiska produkter ska kunna hjälpa Rymdstyrelsen vid tillsyn är logiskt utgående från deras roll vid tillståndsgivning. Beroende på hur stort Rymdstyrelsens behov av hjälp från dessa myndigheter vid tillsyn faktiskt blir bör det övervägas att även tillföra dessa myndigheter resurser för denna tillsyn. Risken är annars att annan tillsyn, till exempel utgående från säkerhetsskyddslagen, blir lidande. Möjligheten till bistånd vid tillsyn från Polismyndigheten och Kronofogdemyndigheten är ett klokt förslag.

Akademien bedömer att utredningens förslag avseende straffbestämmelse är lämpligt.

Skadestånd och försäkring

Akademien tillstyrker utredningens förslag.

Rymdmiljö och rymdskrot

Se kommentaren till avsnitt 6.5.1 under Den nya lagens tillämpningsområde.

Säkerhetsföreskrifter för Esrange

Akademien konstaterar att utredningens uppdrag endast har innefattat att se över en särskild aspekt av säkerhetsföreskrifter, nämligen Länsstyrelsens i Norrbottens

län rätt att meddela säkerhetsföreskrifter med avseende på tillträdesförbud. Akademien delar utredningens bedömning avseende denna rätt för Länsstyrelsen.

Utredningen redovisar också en bredare bild av vad säkerhetsföreskrifter kan innebära, men lämnar, helt i enlighet med sitt uppdrag, inga förslag i dessa avseenden. Akademien har inget skäl att anta att den idag rådande ordningen med Länsstyrelsen i Norrbottens län som tillsynsmyndighet enligt säkerhetsskyddsförordningen inte är ändamålsenlig med dagens förutsättningar. Utredningen konstaterar att Rymdbolaget har föreslagit att ett samlat regelverk för säkerheten vid utsändningar från Esrange bör tas fram. Enligt Akademiens bedömning är detta förslag från Rymdbolaget rimligt och bör omhändertas.

Kommersiell bemannad rymdfart

Akademien har inga kommentarer till detta avsnitt i utredningen.

Överklagande

Akademien tillstyrker utredningens förslag vad gäller överklagande. Rollfördelningen mellan förvaltningsdomstol och regering ter sig lämplig och väl motiverad. Möjligheten för samrådsmyndigheterna att överklaga Rymdstyrelsens beslut är en rimlig säkerhetsventil, även om man bör anta att Rymdstyrelsen mycket sällan kommer att fatta beslut i strid med samrådsmyndigheternas slutsatser och rekommendationer. Förslaget till reglering som innebär att allmän förvaltningsdomstol ska lämna över ärenden som rör Sverige säkerhet eller andra utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen till regeringen är väl motiverat och tillstyrks av Akademien.

Sekretessfrågor

Akademien anser generellt att det är viktigt för Sveriges säkerhet att myndigheter inte bara får utan ska dela information med varandra, inklusive information som omfattas av sekretess. Samtidigt ska självfallet sådant utbyte av information vara proportionerligt och beakta den personliga integriteten. Den ordning för tillståndsgivning och tillsyn som utredningen föreslår, och som Akademien tillstyrker, förutsätter ett nära samarbete mellan Rymdstyrelsen, Försvarmakten, Säkerhetspolisen och Inspektionen för strategiska produkter. Detta samarbete förutsätter i sin tur att information som omfattas av sekretess kan delas på regelbunden basis. Därför tillstyrker Akademien utredningens förslag att Försvarmakten, Säkerhetspolisen och Inspektionen för strategiska produkter kan lämna uppgifter som omfattas av sekretess till Rymdstyrelsen, liksom utredningens förslag om att Rymdstyrelsen ska lämna uppgifter till Försvarmakten, Säkerhetspolisen och Inspektionen för strategiska produkter. Enligt Akademiens bedömning innebär utredningens förslag en god avvägning mellan de intressen som bör beaktas.

Konsekvenser

Akademien har inga kommentarer till detta avsnitt i utredningen.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Akademien har inga kommentarer till detta avsnitt i utredningen.

Författningskommentarer

Akademien har inga kommentarer till detta avsnitt i utredningen.

Yttrandet har beretts av nätverket för rymdfrågor inom Akademien och slutbehandlats inom Akademiens avdelning för luftkrigsvetenskap. I utarbetandet av yttrandet har ledamöterna, astronaut Christer Fuglesang, direktör Stefan Gustafsson, generalmajor Mats Helgesson, generalmajor Gunnar Karlson, fv statsråd Jan Nygren och överste Mats Olofsson medverkat.

Sverker Göranson
Styresman

Björn Anderson
Ständig sekreterare

Kopia

Försvarsdepartementet
Försvarsutskottet
In- och utpärlen